

۴

حاجی منوچهر

شاخص ها

۴-۱- تعریف و ماهیت

زمانی که یک سرمایه‌گذار، محقق، دست‌اندرکار یا هر علاقمند به بازار اوراق بهادار تمایل به بررسی روند قیمت یا بازدهی سهام یک شرکت مشخص را داشته باشد به راحتی و با دست‌یابی به قیمت سهام و سود شرکت مورد نظر، قادر به انجام بررسی مزبور خواهد بود. اما انجام این بررسی برای تمامی یا گروهی از شرکت‌ها تنها با بررسی قیمت تک‌تک آنها امکان‌پذیر نیست و نیاز به استفاده از نماگری دارد که وضعیت عمومی قیمت یا بازدهی در میان شرکت‌های مورد بررسی را نشان می‌دهد. شاخص‌ها نماگرهایی هستند که وظیفه عیان‌ساختن شرایط عمومی قیمت یا بازدهی در میان تمام یا گروهی از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس را بر عهده گرفته‌اند. از این رو می‌توان شاخص را نماگری نامید که نشان‌دهنده سطح عمومی پارامتری مشخص (به طور معمول قیمت یا بازدهی) در میان گروهی از متغیرهای مورد بررسی (تمام یا گروهی از شرکت‌ها) است. بنابراین شاخص کل قیمت نماگری است که سطح عمومی قیمت کل شرکت‌های پذیرفته شده در بورس را نشان می‌دهد. به همین ترتیب شاخص بازدهی (قیمت و بازده نقدی) نیز نشان‌دهنده سطح عمومی بازدهی کل شرکت‌های پذیرفته در بازار اوراق بهادار است.

۴-۲- طبقه‌بندی

تقسیم و طبقه‌بندی شاخص‌ها با توجه به تعریف آنها قابل درک است. مطابق تعریف، شاخص نماگری است که سطح عمومی پارامتری مشخص (معمولاً قیمت یا بازدهی) درمیان گروهی از متغیرها (تمام یا گروهی از شرکت‌ها) را نشان می‌دهد. از این رو شاخص با توجه به پارامتر مورد بررسی به شاخص قیمت و شاخص بازدهی تقسیم می‌شود. در بورس تهران شاخص قیمت با نام **TEPIX** و شاخص بازدهی یا همان شاخص قیمت و بازده نقدی نیز با نام **TEDPIX** شناخته می‌شوند که هر یک به ترتیب نشانگر سطح عمومی قیمت و بازدهی کل بازار سهام تهران هستند. از سوی دیگر، شاخص‌ها با توجه به متغیرهای مورد بررسی نیز تفکیک پذیرند. شاخص کل تمامی شرکت‌های بورس را دربرمی‌گیرد، شاخص صنعت شرکت‌های تولیدی و شاخص مالی شرکت‌های گروه خدمات مالی و سرمایه‌گذاری را شامل می‌شود. به همین ترتیب، صنایع مختلف نیز هر یک شاخص‌های خود را دارند؛ شاخص استخراج کانه‌های فلزی، شاخص ساخت منسوجات و شاخص سیمان، آهک و گچ مثال‌هایی از این دست هستند که هر یک سطح عمومی قیمت شرکت‌های فعال در آن صنعت را نشان می‌دهند.

۴-۳- انواع شاخص‌ها در بورس اوراق بهادار تهران:

الف) شاخص کل قیمت

ب) شاخص کل قیمت به تفکیک تابلوی اصلی و فرعی

ج) شاخص بازده نقدی

د) شاخص بازده نقدی و قیمت

ه) شاخص قیمت مالی

(و) شاخص قیمت صنعت

(ز) شاخص قیمت به تفکیک هر صنعت

(ح) شاخص قیمت ۵۰ شرکت فعال تر

۴-۴- کاربرد و تفسیر شاخص

تعریف شاخص نشان می‌دهد که کاربرد آن نشان‌دادن سطح عمومی قیمت یا بازدهی کل در میان تمام یا گروهی از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس است. به بیان دیگر، شاخص شرایط عمومی شرکت‌های مورد بررسی را نشان می‌دهد و معیاری برای سنجش وضعیت کلی بازار اوراق بهادار یا وضعیت بخش یا صنعت خاصی در این بازار است. برای مثال، شاخص کل قیمت نشان می‌دهد که سطح عمومی قیمت شرکت‌های بورس در چه وضعیتی قرار دارد. توجه به این نکته ضروری است که شاخص‌ها سطح قیمت را در مقایسه با تاریخ مشخصی که تاریخ مبدا نام دارد نشان می‌دهند. به عبارت دیگر سطح شاخص‌ها نسبت به تاریخ مبدا یا همان زمان آغاز محاسبه شاخص سنجیده می‌شود. به طور معمول، میزان شاخص‌ها در تاریخ مبدا ۱۰۰ در نظر گرفته می‌شود. بنابراین، اگر عدد شاخص یک سال پس از آغاز محاسبه یا همان تاریخ مبدا برابر ۲۰۰ شود، این امر نشان می‌دهد که سطح عمومی قیمت سهام نسبت به تاریخ مبدا ۲ برابر شده است. بنابراین و به طور کلی در تفسیر شاخص تغییرات اهمیت بیشتری از میزان مطلق آن دارند. اگر میزان مطلق شاخص کل قیمت ۱۲۰۰۰ اعلام شود، این عدد به تنهایی قابل تفسیر نخواهد بود اما اگر مشخص شود که مقدار شاخص در ماه گذشته ۱۰۰۰۰ و در تاریخ مبدا ۱۰۰ بوده، محقق درمی‌یابد که سطح عمومی قیمت سهام شرکت‌ها از ماه گذشته ۲۰ درصد و از تاریخ مبدا ۱۱۹۰۰ درصد افزایش یافته است. این نکته نیز حائز اهمیت است که شاخص سطح عمومی قیمت‌ها یا بازدهی را نشان می‌دهد و کاهش یا افزایش آن لزوماً بیانگر صعود یا نزول تمامی شرکت‌ها نیست و

چه بسا بخشی از شرکت‌ها با افزایش قیمت همراه باشند اما نزول قیمت تعداد بیشتری از شرکت‌ها یا شرکت‌هایی با حجم بیشتر، سطح عمومی قیمت‌ها و در نتیجه میزان شاخص را کاهش دهد.

بطور خلاصه کاربردهای شاخص عبارتند از:

- (۱) اعداد شاخص بیان اطلاعات عمومی و کلی در مورد ساختار بازار است. در واقع شاخص مانند یک دماسنج وضعیت کلی اقتصاد و بازار را نشان می‌دهد. معمولاً از کاهش شاخص به معنای رکود اقتصادی و افزایش آن به مفهوم رونق اقتصادی تعبیر می‌شود.
- (۲) شاخص ابزاری است برای مقایسه تغییرات یک پدیده در دو زمان متفاوت.
- (۳) از بررسی اعداد شاخص، تغییرات احتمالی قیمت‌ها در آینده را می‌توان دنبال کرد.
- (۴) شاخص ابزاری برای مقایسه تغییرات گروهی چند پدیده با یکدیگر است. با استفاده از شاخص قیمت می‌توان صنایع مختلف را با یکدیگر مقایسه کرد.